Ἀπό τά "Ἀμφιλόχια" τοῦ ἁγίου Φωτίου, Πατριάρχου Κων/πόλεως τοῦ Μεγάλου (P.G. 101, στ. 445-452)

μετάφραση ὑπό πρεσβυτέρας Παναγιώτας Τρικαλιώτη

Ἐρώτησις οβ. (72)

Ὅταν ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέει· "ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε, ἐνῷ ἡ γυναῖκα ἀφοῦ ἐξαπατήθηκε παρέβη τήν ἐντολή, θά σωθεῖ διά τῆς τεκνογονίας" κ.τ.λ. πῶς πρέπει νά ἐννοήσουμε τό, "ἡ γυναῖκα θά σωθεῖ διά τῆς τεκνογονίας".

Ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε

(Α) Τή διδασκαλία του περί τοῦ ὅτι ἡ γυναῖκα ὀφείλει νά ὑποτάσσεται στόν ἄνδρα καί νά μαθαίνει μᾶλλον παρά νά ἐπιχειρεῖ νά διδάσκει, ἐκεῖνος πού ἔγινε τά πάντα γιά ὅλους, δηλαδή ὁ Παῦλος, καί ἀπό ἄλλα πολλά ἀπέδειξε δίκαιη καί συμφέρουσα· καί γιατί, λέει, ***"πρίν ἀπό τή γυναῖκα πλάσθηκε ὁ ἄνδρας"***. Στή συνέχεια ἀναφέρει καί τή σπουδαιότερη αἰτία· ***"Καί ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε, παρά ἡ γυναῖκα"*** *(Α' Τιμ. β, 13-14),* ἀφοῦ ἄνοιξε διάπλατα τήν ψυχή της στό δέλεαρ καί περιπλέχθηκε στά δίκτυα τῆς ἀπάτης, διεβίβασε τήν πληγή καί βλάβη ἀπό αὐτήν της τήν πράξη καί στόν ἄνδρα· γι' αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ἀταίριαστο στή γυναῖκα νά διδάσκει· ἐπειδή, ὅταν ἔβαλε τόν ἑαυτό της στήν τάξη τοῦ διδασκάλου, ὁδήγησε ἔξω ἀπό τόν παράδεισο τόν ἀρχηγό τοῦ γένους μας.

Γι' αὐτό ἔχει λεχθεῖ πώς ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε, γιατί ὄχι αὐτός ἀλλά ἡ Εὔα, μέ τό νά χρηματίσει ὄργανο τοῦ ἐχθροῦ μετά τή δαιμονική προσβολή, ἔγινε ὁδηγός στήν ἀπάτη· δεύτερον, γιατί αὐτός (ὁ Ἀδάμ) δέν συγκατατέθηκε στούς ἀπατηλούς καί κολακευτικούς λόγους τοῦ ὄφεως· καί οὔτε βέβαια μπόρεσε νά πιστέψει ὅτι ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης καί Προνοητής τούς φθονοῦσε καί γιά ὅσα καλά ἀπελάμβαναν καί γιά τή θέωση· ἀλλά αὐτήν τήν παράνομη συμβουλή ἐναντίον τοῦ Πλάστη ἡ Εὔα τήν ἅρπαξε καί μέ τήν ἀκοή ἀλλά καί μέ ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς της, ἔφαγε ἀπό τό ἀπαγορευμένο δένδρο, καί προσκαλοῦσε καί τόν ἄνδρα νά δοκιμάσει.

Ἐκεῖνος, τροφή πού ἡ γυναῖκα τοῦ ἐπιβεβαίωνε ὅτι διέφερε ὡς πρός τή γλυκύτητα καί τήν ἡδονή, ὅπως ἦταν φυσικό, δοκίμασε κι ἔπεσε στά δίκτυα τῆς παραβάσεως· πίστεψε μάλιστα, ὅτι ἡ βοηθός προέτρεπε σέ πρᾶγμα συμφέρον καί ὠφέλιμο· γι' αὐτό θά μπορούσαμε, ὄχι ἄστοχα, νά ποῦμε ὅτι δέν ἐξαπατήθηκε ὁ Ἀδάμ.

Γιατί πολλοί ἄνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους, ὅταν κάνουν τήν ἴδια ἀποτρόπαιη πράξη, ὄχι ὅμως μέ τό ἴδιο κι ὅμοιο φρόνημα καί τή νοοτροπία. Αὐτός πού πρῶτα μελέτησε καί διέκρινε, ὕστερα ἀπέρριψε τό καλύτερο καί στράφηκε στό χειρότερο διαλέγοντας ἔτσι τό φαῦλο, κάνει τό παράπτωμά του ἀσυγχώρητο· ἐκεῖνος ὅμως, πού τίποτε ἀπό αὐτά δέν ἔκανε, ἀλλά ἀπό συμμετοχή καί μόνο ὀλίσθησε, μπορεῖ ἀπό πολλές πλευρές νά προσελκύσει τό ἔλεος καί τήν

ἄφεση· ἔτσι συνέβη κι ἐδῶ. Ἡ μέν Εὔα, ἀφοῦ μελέτησε ὅλα αὐτά καί ἀκόνισε τούς λογισμούς της στή διαβολή κατά τοῦ Θεοῦ, προχώρησε ἀμέσως στήν ἀθέτηση τῆς ἐντολῆς· ἐνῶ ὁ Ἀδάμ δέν ἀτίμασε καθόλου προηγουμένως τό νόμο πού τοῦ δόθηκε, παρά μόνο παρασύρθηκε ὕπουλα στήν παράβαση· γι᾽ αὐτό θά μποροῦσε νά εἰπωθεῖ ὅτι ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε.

Καί θά μποροῦσε νά ὑποστηριχθεῖ αὐτό πολύ περισσότερο καί γιατί αὐτός ὑπάκουσε σέ γλῶσσα ὁμόφυλη καί οἰκεία, καί πού σέ πολλές περιστάσεις δέν εἶχε ἀποδειχθεῖ σφαλερή· ἐνῷ αὐτή (ἡ Εὔα) αἰχμαλωτίσθηκε σέ φωνή ἀλλόφυλη καί μάλιστα ἀσυνήθιστη νά ὁμιλεῖ, κι ἔτσι παγιδεύτηκε στή μοχθηρία.

Λοιπόν καί γι᾽ αὐτήν τήν αἰτία ἐπιπλέον ἰσχυριζόμαστε ὅτιδέν ἐξαπατήθηκε ὁ Ἀδάμ· ἐνῷ ἡ γυναῖκα ἐξαπατήθηκε καί ἔπεσε στήν παράβαση· καί οἱ δυό ὑπῆρξαν παραβάτες· ἀλλ᾽ ὅμως προηγήθηκε ἡ παράβαση τῆς γυναίκας. Καί ἀποδείχθηκε μάλιστα αὐτή ἔνοχη διπλῆς παραβάσεως, καί τῆς δικῆς της καί ἐκείνης στήν ὁποία ὤθησε ἐπίμονα τόν ἄνδρα της.

Τί, λοιπόν, θά μποροῦσε νά μοῦ πεῖ κάποιος ὑπερασπιζόμενος τή γυναικεία φύση, ἡ ἀπάτη καί παράβαση τῆς Εὔας ἀκύρωσε τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναῖκα μετέχουν ἰσότιμα στή μιά φύση; Κι ἐφ᾽ ὅσον αὐτό εἶναι ἀναντίρρητο, πῶς κατακριθήκαμε νά εἴμαστε δεύτερες καί νά βρισκόμαστε πάντοτε σέ θέση μαθητῶν, ἐνῷ ἔχουμε στερηθεῖ ἐντελῶς τό δικαίωμα τῆς διδασκαλίας;

Σ᾽ αὐτόν ὁ ἀκόλουθος λόγος θά ἀπαντοῦσε: ὅπως ἀκριβῶς ἀπό τή στιγμή πού ὁ Ἀδάμ καταδικάστηκε στή θνητότητα, σέ ὅλους τούς ἀπογόνους του κληροδοτήθηκε ὁ θάνατος, ἔτσι καί κατά τόν ἴδιο τρόπο: ἀπό τότε πού ἡ γυναῖκα ὄχι μόνο ἐξαπατήθηκε, ἀλλά καί ἔπεσε στήν παράβαση καί στήν ἀκόμη βαρύτερη ἐνοχή σέ σχέση μέ αὐτές τίς δύο, ὥστε νά παρασύρει στήν ἁμαρτία καί τόν ἄνδρα της, τό ἀνθρώπινο γένος πού ἀκολούθησε δέν εἶναι τελείως ἐλεύθερο ἀπό τήν κατηγορία, καί οὔτε φαίνεται νά ὁδηγεῖται ἀπό μεταβολή πρός μία καλύτερη διάθεση.

Τό ὅτι δέν ἐξαπατήθηκε ὁ Ἀδάμ νομίζω, λοιπόν, ὅτι διευκρινίστηκε ἐπαρκέστατα μέ ὅλα αὐτά πού εἰπώθηκαν. Μερικοί ὅμως, ἀλλάζοντας τό νόημα τῆς φράσης πρός τό ἀντίθετο, ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε, ὄχι γιατί ἁμάρτησε λιγότερο ἀπό τή γυναῖκα, ἀλλά περισσότερο κι ὅτι μ᾽ αὐτήν τήν ἔννοια συνέταξε τή φράση καί ὁ Ἀπόστολος· γιατί μέν αὐτή ὁδηγήθηκε στήν ἀθέτηση τῆς ἐντολῆς ἀφοῦ δελεάσθηκε ἀπό λόγους ἀπατηλούς καί εὐχάριστους, ἐνῷ ἐκεῖνος ἀσπάσθηκε τήν παράβαση μέ ὅλο του τό φρόνημα καί τή θέληση (βούληση)· καί οὔτε φαίνεται νά τόν ἐξαπατᾶ ἡ γυναῖκα μέ κάποιον λόγο, ὅπως ἀκριβῶς αὐτή ἐξαπατήθηκε· αὐτή μάλιστα σηκώθηκε νά φέρει ἀντίρρηση στόν ὄφι καί ὀλίσθησε πρός τήν ἀπάτη, ἐπειδή τήν συνεπῆρε τό μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως. Σχετικά, ὅμως, μέ τόν Ἀδάμ τίποτε ἀπό αὐτά δέν συνέβη· γιατί οὔτε ἔφερε ἀντίρρηση στή γυναῖκα, οὔτε τό μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως τόν παρέσυρε· ἀλλά μέ μεγαλύτερη προθυμία ἀπ᾽ ὅσο ἐκείνη τοῦ μετέδωσε τόν καρπό, αὐτός τόν γεύθηκε· γι᾽ αὐτό ἀκριβῶς θά μποροῦσε εὔλογα νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἔπεσε στήν παράβαση ὄχι ἀπό ἐξαπάτηση, ἀλλά ἀπό σφοδρή ἐπιθυμία τοῦ καρποῦ· ἀλλ᾽ αὐτός ὁ λόγος, ἄν σέ ἄλλα θέματα μπορεῖ νά ἔχει ἰσχύ, ἄς ἔχει· ἐδῶ, ὅμως, δέν χωρεῖ· γιατί ὁ κήρυκας τῆς ἀληθείας τοποθετεῖ τόν ἄνδρα ὑπεράνω τῆς γυναικός καί τοῦ ἀποδίδει τήν πρώτη τιμή, ἐνῷ συγχρόνως διδάσκει τή γυναῖκα νά ὑποτάσσεται, γιατί ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε. Καί γι᾽ αὐτήν τήν αἰτία, ὅπως ἀκριβῶς καί μέ τίς ἄλλες σκέψεις, κατέδειξε (ὁ Παῦλος) τήν παραίνεσή του ἀκαταμάχητα ἰσχυρή· ἀλλά νομίζω πώς μέ αὐτά πού εἴπαμε, διευκρινίστηκε τό πῶς ὁ Ἀδάμ δέν ἐξαπατήθηκε.

Ἡ γυναῖκα θά σωθεῖ διά τῆς τεκνογονίας

(Β) Καί λέει, "Ἡ γυναῖκα θά σωθεῖ διά τής τεκνογονίας", δηλαδή ἡ γυναικεία φύση· καί βέβαια γι᾽ αὐτό τό ρητό τοῦ Ἀποστόλου στή θέση τῆς Εὔας ἔβαλε τή γυναῖκα.

Λένε μερικοί ὅτι ὁ Ἀπόστολος λέγοντας τεκνογονία ἐννοεῖ τήν ἐπιμελῆ φροντίδα καί πρόνοια γιά τά τέκνα, μέσῳ τῆς ὁποίας καί οἱ σύζυγοι ἀλληλοστηριζόμενοι μέ τήν ἀμοιβαία πίστη καί ἀγάπη, θά ἐπιτύχουν ἀπό κοινοῦ τόν ἁγιασμό καί τή σωφροσύνη. Καί οἱ μητέρες πού παιδαγωγοῦν τά παιδιά πρός τίς ἀρετές, ἐξυπακούεται ὅτι καί οἱ ἴδιες μελετοῦν καί ἐξασκοῦν ἐπιμελῶς ὅσα διδάσκουν, καί μέ ὅλα αὐτά διαλύουν τήν κατηγορία τῆς παραβάσεως. Γιατί αὐτό εἶπε ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης· "θά σωθεῖ διά τῆς τεκνογονίας", ἐπειδή ἡ παιδαγωγία τῶν τέκνων καί ἡ θεάρεστη πρόνοια καί φροντίδα γι᾽ αὐτά ἀποτελοῦν σημαντικό δίκαιο λόγο, ὥστε νά ἀνακληθεῖ ἡ σφαλερή διδασκαλία τῆς Εὔας πρός τόν Ἀδάμ. Δίδαξα λαθεμένα τόν ἄνδρα; Ἀλλά παιδαγωγῶ καί ἀνατρέφω τά τέκνα ὀρθά. Καταδικάζει (ὁ Παῦλος) ἐκεῖνο; (=τό προγονικό λάθος;) Αὐτό πῶς δέν θά προσείλκυε ἀναντίρρητα τή συγγνώμη τοῦ δικαίου καί φιλανθρώπου κριτῆ καί τήν ἀπαλλαγή ἀπό τήν τιμωρία μέ γειτονικό πρός τό πταῖσμα κατόρθωμα;

Γι᾽ αὐτό ἡ γυναικεία φύση γαντζωμένη γερά ἀπό αὐτή τή βεβαία ἐλπίδα πού προσφέρει ἡ τεκνογονία καί προσπαθώντας μέ ὅλες της τίς δυνάμεις γιά νά ἐπιτύχει, διαλύει καί ἀνενοχοποιεῖται ἀπό τήν κατηγορία καί τιμωρία πού προῆλθαν ἀπό τήν ἀπάτη· ὅτι βέβαια, ὁ Ἀπόστολος συνηθίζει νά ὀνομάζει τεκνογονία καί μάλιστα τεκνοτροφία τήν σωτήριο ἐπιμέλεια γύρω ἀπό τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, φαίνεται καί ἀπό ἐδῶ. Θέλοντας, δηλαδή, νά ἀνεβάσει στήν τάξη τῶν χηρῶν καί στήν τιμή καί πρόνοια αὐτῶν ἐκεῖνες πού ὑστερήθηκαν τόν σύζυγο, λέει· ***"χήρα ἄς θεωρηθεῖ γυναῖκα ὄχι λιγότερο τῶν ἑξῆντα ἐτῶν"*** ἔπειτα ἀναφέρει καί τίς πνευματικές προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γι᾽ αὐτήν τήν θέση· ***"ἐάν ἐτεκνοτρόφησε, ἐάν ἔνιψε πόδας ἁγίων, ἐάν στάθηκε βοηθός σέ θλιβομένους"***.(Α Τιμ. 5, 9-10)· καί πρόσεχε πῶς συνέζευξε καί συναρίθμησε τήν σπουδή γιά τήν κατά Χριστόν ἀγωγή τῶν παιδιῶν μέ τή διακονία καί φιλοξενία τῶν ἁγίων ἀνθρώπων καί μαζί μέ τό λαμπρό κατόρθωμα τῆς ἐλεημοσύνης· ἀλλά αὐτοί ἔτσι ἐκλαμβάνουν τήν τεκνοτροφία καί τεκνογονία.

Δέν θά ἦταν ἀπρεπές, ἴσως, νά ἐννοήσουμε τεκνογονία ἐκείνην κατά τήν ὁποίαν ἡ ἀγαθή-εὐσεβής ἐπιθυμία γιά τά σπουδαῖα ἔργα καί κατορθώματα, ἀφοῦ συλλάβει πνευματικά (τήν ὀρθή πίστη) τόν λόγο τῆς ἀληθείας, γεννᾷ μέ καθαρές καί ἀμόλυντες πνευματικές ὠδῖνες καί πληθαίνει τό ἀληθινά εὐγενέστατο ἀποκύημα: μέσῳ αὐτῆς τῆς τεκνογονίας ἐπανορθώνεται ὅλο τό προγενέστερο ἐλάττωμα.

Πράγματι, αὐτές πού περνοῦν τέτοιες πνευματικές ὠδῖνες γιά νά γεννήσουν, ἀπέκτησαν πολλούς υἱούς καί θυγατέρες· σύμφωνα μέ αὐτή τήν υἱοθεσία βλέπουμε καί τήν στεῖρα νά τίκτει ἑπτά καί νά ξεπερνᾶ σέ δόξα καί τήν πολύτεκνη· αὐτές μεταφέροντας στόν ἑαυτό τους τό ***"πληθύνεσθαι καί αὐξάνεσθαι"*** κατά τρόπο θεοπρεπέστερο, καταδεικνύουν τόν ἄφθονο πλοῦτο τῆς Δεσποτικῆς εὐλογίας μέσα στίς ψυχές τους· αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ τεκνογονία δέν περιορίζει τήν διάλυση τῆς ἀπάτης μόνο στίς γυναῖκες ἐκεῖνες πού τεκνοποιοῦν μετά ἀπό ἐρωτική ἀναστροφή, ἀλλά διαβιβάζει τή διόρθωση τοῦ σφάλματος καί στίς ἄλλες γυναῖκες καί μάλιστα στίς παρθένους· γιατί σώζονται ὅλες ὅσες ἐπιβαρύνονταν ἀπό τό προγονικό ἐλάττωμα διά μέσου

αὐτῆς τῆς τεκνογονίας, καθώς ξεφορτώνονται τό αἴσχος τῆς ἀπάτης καί ἀφόρητο βάρος της μέ λαμπρούς δικαίους, καθώς πληθαίνουν μέ τό δικό τους τοκετό τά τέκνα τῆς Ἐκκλησίας· καί λάμπρυνόμενες μέ τήν πίστη, τήν ἀγάπη καί τόν ἁγιασμό -πού ἐπιτυγχάνεται διά τῆς σωφροσύνης- συντείνουν ὥστε νά δοξάζεται ὁ οὐράνιος Πατέρας ἀπ᾽ ὅσους προσβλέπουν σ᾽ αὐτές καί ἐξετάζουν προσεκτικά τό πνευματικό κάλλος τῶν ἔργων τους· καί μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτοί ἐκλαμβάνουν ὄχι ἀνάξια τό γράμμα τοῦ Ἀποστόλου κατά τρόπο θεωρητικώτερο.

Ἄλλοι δέ ἐννοοῦν τεκνογονία κατά τρόπο ἱερώτερο καί θεοπρεπέστερο τή γέννηση τοῦ Σωτῆρα μας ἀπό τήν Παρθένο· δι᾽ αὐτῆς τῆς τεκνογονίας δέν δοξάστηκε μόνο ἡ φύση τῶν γυναικῶν καί ἀπαλλάχθηκε ἀπό τήν ὕβρη καί κατάκριση πού προερχόταν ἀπό τήν ἀπάτη, ζώντας μέ πίστη καί ἀγάπη καί ἁγιασμό (τόν) καρπό τῆς σωφροσύνης· ἀλλά καί ὁλόκληρο τό γένος διά τῶν ἑκουσίων παθημάτων τοῦ Υἱοῦ της ἀνεκλήθη ἀπό τήν ἁμαρτία καί ἀξιώθηκε νά ζεῖ καί νά ἀπολαμβάνει πολύ ἀνώτερα ἀπ᾽ ὅτι προπτωτικά.

Καί μήπως θέλεις νά μάθεις τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ γυναῖκα διέφυγε τήν τιμωρία τῆς ἀπάτης δι᾽ αὐτῆς τῆς τεκνογονίας, καί ἔλαβε τό δῶρο τῆς ἀφέσεως; Ἐκεῖνες πού προηγουμένως νικήθηκαν ἀπό τή ραθυμία καί ἄνοιξαν τά ὦτα τῆς ψυχῆς τους στούς ψιθυρισμούς τοῦ ὄφεως, ὅταν αὐτή ἡ ἱερή καί παράδοξη στ᾽ ἀλήθεια τεκνογονία φανερώθηκε σ᾽ ὁλόκληρη τήν οἰκουμένη, ἀντιστρατεύθηκαν στίς γλῶσσες τῶν τυράννων πού ρητόρευαν τήν ἀσέβεια· κι ἀφοῦ δοκίμασαν ποινές φρικωδέστατες, ὄχι μόνο στήν ὄψη καί στήν πεῖρα, ἀλλά καί στά λόγια ἀκόμη, σέ πολλές περιπτώσεις ἔφεραν εἰς πέρας ἀθλήματα καί πνευματικούς ἀγῶνες καθόλου μικρότερους ἀπ᾽ ὅτι ἄνδρες· καί ἀναδείχθηκαν διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ὄχι μόνο σέ γυναῖκες ἀλλά καί σέ ἄνδρες, καί τίς πικρές τιμωρίες γιά χάρη τοῦ Χριστοῦ καί τούς θανάτους καί τίς σφαγές ὑπέμειναν μέ γενναία ψυχή, ἄφοβη καί γεμάτη ἀπό ἔνθεη εὐφροσύνη.